

6. Демина А.А. Государственная служба в странах основных правовых систем мира: Нормативные акты / под ред. А.А. Демина. – М.: Книгодел, 2004. – 560 с.
7. Державне управління в Україні. (Навчальний посібник). За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора В.Б. Авер'янова. 1999. – 435 с.
8. Оболенський О.Ю. Державна служба: Підручник. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
9. Професійна підготовка державних службовців Франції: досвід для України //Бюрократ. – 2008. – № 13-14.- с. 66-67.

УДК 336.71

Н.А. Степанюк

к. е. н., доцент,

Львівський університет бізнесу та права

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті розглянуто принципи фінансового менеджменту та обґрунтовано ефективність їх використання в управлінні підприємством. Окреслено важливість визначення ефективності управління через систему показників.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, підприємство, управління, економіка, принципи фінансового менеджменту.

В статье рассмотрены принципы финансового менеджмента и обоснована эффективность их использования в управлении предприятием. Очерчена важность определения эффективности управления через систему показателей.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, предприятие, управление, экономика, принципы финансового менеджмента.

Principles of financial management are considered in the article and the efficiency of their use in an enterprise management is reasonable. Importance of determination of index system management efficiency is outlined.

Key words: financial management, enterprise, management, economy, principles of financial management.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки суттєво підвищується значимість ефективного управління підприємством. Зазначимо, що головним завданням в управлінні підприємством стає ефективне управління фінансовими ресурсами, яке засноване на виконанні ряду принципів фінансового менеджменту.

Одна з центральних проблем людської діяльності – проблема ефективності. Вона стосується усіх сфер, видів, форм, методів, організації життєзабезпечення людини. Найбільшою мірою це стосується управління як діяльності, що здійснюється людьми, щодо людей та виключно в інтересах людей. Від ступеня ефективності цієї діяльності безпосередньо залежить якість життя людини. В підсумку йдеться про ефективність суспільної системи. Питання, як підвищити соціальну життєдіяльність суспільства, ефективність усіх його інституційних структур, намагаються вирішити і вчені, і політичні діячі.

Аналіз досліджень і публікацій. Фактично весь спектр людського знання тією чи іншою мірою вивчає цю проблему. Вчені економісти, юристи-управлінці досліджують економічну, фінансову, нормативно-юридичну основу управлінської діяльності, процедуру прийняття рішень і контроль за їх виконанням, функції, структуру, систему органів управління, їх компетенцію, форми і методи роботи, правове становище і діяльність посадових осіб, але, на жаль, значно менше уваги вони приділяють поведінці людини, що вступає в управлінські відносини. Весь комплекс цих питань органічно пов'язаний з проблемою ефективності управлінської діяльності. В остаточному підсумку цим критерієм відзначається її результат, оскільки від управлінського впливу залежать конкретні результати соціальної діяльності людини, трудових колективів.

Питання фінансового менеджменту широко висвітлені у роботах багатьох українських і зарубіжних вчених таких, як Крамаренко Г.О., Салига С.Я., Омелянович Л.О., Дацій Н.В., Шелудько В.М., Ситник Л.С., Бригхем Ю., Бланк І.А. та інші. Серед них такі науковці, як: Омелянович Л.О., Бланк І.А., Ситник Л.С. акцентували увагу на принципах організації фінансового менеджменту. Сучасні теорії фінансового менеджменту досить широко висвітлюють зарубіжні вчені, такі, як: Ю. Бригхем, Л. Гапенські, Дж. ван Хорн, У. Шарп, Р. Холт, Б. Коласс, інші. Уваги заслуговують праці Ф. Мінькова, А. Бірмана, Д. Аллахвердяна, Б. Сабанті, Є. Стоянової, В. Ковальова, Г. Поляка,

В. Анташова, Г. Уварова, Л. Павлової, І. Бланка, М. Коробова, О. Бандурки тощо. Але фундаментальні вітчизняні дослідження в даній сфері досить рідке явище. Тому серед, дійсно, фундаторів вітчизняної школи фінансового менеджменту слід відзначити праці В. Суторміної, В. Федосова і А. Поддєрьогіна.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Прагнути високої ефективності й управління на підставі глибокого освоєння його теорії і практики завжди було важливим для розвитку підприємства. Результату досягти важче та ситуація починає загострюється в перехідні періоди суспільного розвитку, коли різко зростає ціна помилкових і неефективних рішень. Як результат, проблема ефективності управління все більше пов'язується громадською свідомістю з перспективами матеріального буття, правового становища людини в суспільстві, розвитку підприємництва, а в підсумку – з правомірністю існуючих державних структур і суспільного ладу.

Варто відмітити, що ефективний фінансовий менеджмент, заснований на взаємопов'язаній системі принципів сприяє формуванню злагодженої системи управління, взаємозв'язку різних сфер управління підприємством, зростанню ресурсного потенціалу підприємства, його продуктивності та забезпечує постійне накопичення власного капіталу [1, 2]. Отже, на підприємствах врахування в комплексі принципів фінансового менеджменту буде сприяти підвищенню його ефективної роботи.

Постановка завдання. Головною метою дослідження є обґрунтування необхідності дотримання принципів фінансового менеджменту в організації фінансового управління на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Діяльність будь-якого підприємства в основному залежить від організованої та налагодженої системи управління, що формує цілеспрямований і активний вплив на процес виробництва.

Фінансовий менеджмент є наукою, що дозволяє відповісти на питання про те, як краще використати власний і позиковий капітал підприємства, отримати найбільший прибуток при найменшому ризику, швидше збільшити капітал.

Перш ніж розглянути принципи фінансового менеджменту, слід відзначити два важливих моменти його організації. По-перше, фінансовий менеджмент не обмежується рамками підприємства, а постійно взаємодіє з бюджетом, позабюджетними фондами, банками та страховими організаціями, інституціональними інвесторами. По-друге, фінансовий менеджмент перебуває під впливом таких загальних принципів управління, як планування, стимулювання, узгодження окремих елементів, варіативність, цільова спрямованість. Аналіз літературних джерел показав, що серед науковців немає єдиної точки зору на чіткий перелік принципів фінансового менеджменту.

На нашу думку, для підвищення ефективності роботи підприємства необхідно застосовувати фінансовий менеджмент як систему та область практичного управління підприємством, який має ґрунтуватися на ряді принципів:

1. *Орієнтація на стратегічні цілі розвитку підприємства.* Дотримуючись цього принципу, фінансовий менеджер повинен знати, що якими б високоєфективними з економічної точки зору не здавалися проекти управлінських рішень в області фінансового менеджменту в поточному періоді, вони обов'язково мають бути відхилені, якщо вступають в протиріччя з місією підприємства, стратегічними напрямками його розвитку, руйнують економічну базу формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел в майбутньому періоді.

2. *Плановість і системність у розробленні управлінських рішень* – це планування матеріальних і фінансових ресурсів з метою забезпечення їх збалансованості, системність у розробці стратегії і тактики фінансового менеджменту. Передбачає інтегрованість із загальною системою управління підприємством. Фінансовий менеджмент охоплює питання усіх рівнів управління. Він безпосередньо пов'язаний з операційним, інноваційним, стратегічним, інвестиційним, антикризовим менеджментами, менеджментом персоналу і деякими іншими видами функціонального менеджменту.

3. *Виділення у фінансовому управлінні фінансових і інвестиційних рішень.* Фінансова діяльність підприємства має бути обов'язково розділена на безпосередньо фінансову і інвестиційну (цього вимагає практика управління). При цьому інвестиційні рішення відповідають на питання, куди і скільки треба вкласти грошей.

4. *Побудова і дотримання фінансової структури підприємства.* Підприємство можна розглядати під різними точками зору. В його діяльності можна виділити структури різного характеру і призначення. Фінансову структуру підприємства формує його основна діяльність. У зв'язку з цим необхідно завжди пам'ятати, що фінанси підприємства і його виробничо-господарська діяльність тісно пов'язані між собою.

5. *Відокремлене управління грошовим потоком і прибутком.* У господарській діяльності такі поняття, як «витрати» та «відрахування», «доходи» і «надходження», взаємозв'язані, але не безпосередньо. Доведено, що прибуток не дорівнює грошовому потоку, а грошовий потік – цей рух засобів в реальному режимі часу.

6. *Гармонійне поєднання доходності підприємства і підвищення ліквідності.* Доходність і ліквідність – взаємозв'язані поняття. При цьому зв'язок між ними обернено пропорційний. Одне і те ж підприємство може бути прибутковим і неліквідним одночасно.

7. *Комплексний характер формування управлінських рішень.* Уся діяльність підприємства – результат прийняття різних за характером і цілям, але взаємозв'язаних за змістом рішень в частині формування, розподілу і використання фінансових ресурсів і організації грошового обігу. Усі рішення тісно взаємозв'язані і чинять пряму або непряму дію на результати фінансової діяльності підприємства.

8. *Високий динамізм управління.* Управління, у тому числі фінансове, має бути адекватним і оперативним. Зовнішнє середовище підприємства постійно змінюється, тому управлінські рішення необхідно приймати в короткі терміни при зміні ситуації в зовнішньому та внутрішньому середовищах.

До перелічених принципів управління підприємством також можна віднести загальні для менеджменту – принцип врахування ризиків і невизначеності.

Дотримання зазначених принципів є дуже важливим, адже з їх допомогою керівництво підприємства регулює діяльність щодо суб'єктів, які підпорядковуються йому, впливає на процес прийняття управлінських рішень. Ефективність виконання цих принципів на підприємстві можна дослідити, провівши аналіз загальних показників діяльності підприємства, фінансових ресурсів, а також дослідивши підприємство на ліквідність, рентабельність, довгострокову платоспроможність.

У практиці фінансового менеджменту широко використовуються важелі, зокрема відомий в управлінні капіталом фінансовий важіль та розрахунки його рівня, сили та ефекту, використання їхніх розрахунків для прийняття фінансових рішень. В операційному аналізі застосовується поняття операційного важеля, розраховуються його коефіцієнт та сила. Важелями як складовими механізми фінансового менеджменту є проценти, дисконти, ліцензії, сертифікати, стандарти, дивіденди, податки.

Важливим питанням в управлінні фінансовим менеджментом є залучення інвестицій. Не можна не відзначити і тієї обставини, що українські політики і менеджери проявляють незвичайну і, на наш погляд, перебільшену турботу про залучення інвестицій.

У наші дні інвестори, якщо вони прагнуть збільшити прибутки від своїх вкладень і зменшити ризики, теж повинні уявляти, як впливає значення обмінних валютних курсів на їхні інвестиції. Тому вивчення законів міжнародних фінансів є необхідною складовою навчання в сучасному бізнесі. Інтеграція світової економіки відбувається більш прискореними темпами. Національні кордони навіть найбільших країн вже не ізолюють бізнес, не захищають інвесторів від іноземної конкуренції, але й не перешкоджають новим можливостям.

Тим часом, як показує світовий досвід, чисто управлінськими засобами можна добитися вражаючих успіхів і на старому устаткуванні. Так, на початку 80-х років минулого століття маленький завод «Тойота», що випускав двигуни, був оснащений американськими верстатами зразка 60-х років. У технічному відношенні він був безнадійно відсталим порівняно з сучасними підприємствами «Форд» або «Крайслер». Але у розрахунку на одного зайнятого цей завод виготовляв двигунів у 4,5 рази більше і якість двигунів «Тойота» була вищою у порівнянні з продукцією американських автогігантів. Таким чином, значне підвищення ефективності функціонування підприємств можливе лише чисто управлінськими методами.

Конкретними заходами з підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємстві повинні бути: залучення кредитних ресурсів, як довгострокових, так і короткострокових; підвищення рівня чистого прибутку за рахунок упровадження нових технологій; розширення асортименту послуг; економії матеріальних ресурсів; прискорення розрахунків з дебіторами та ін.

В останні десятиліття різні обставини викликали на Заході нові підходи до управління. Вони дозволили успішно вирішувати, здавалося б, взаємовиключні завдання: підвищувати гнучкість виробництва, оперативно міняти асортимент продукції відповідно до попиту споживачів, швидко впроваджувати нову техніку і технологію, гнучкі виробничі системи і одночасно – мати мінімум запасів комплектуючих і готової продукції, підвищувати якість при постійному зниженні витрат виробництва.

Отже, фінансовий менеджмент – це система принципів, засобів та форма організації грошових відносин підприємства, спрямована на управління його фінансово-господарською діяльністю, в яку входять:

- розроблення і реалізація фінансової політики підприємства;
- інформаційне забезпечення (складання і аналіз фінансової звітності підприємства);
- оцінка інвестиційних проектів і формування “портфеля” інвестицій;
- поточне фінансове планування та контроль.

Фінансовий менеджмент є складною, динамічною та відкритою системою управління фінансовими потоками підприємства. Складність системи визначається неоднорідністю і структурною різноманітністю її складових та різнохарактерністю зв'язків між ними. Динамічність фінансового менеджменту обумовлюється тим, що він знаходиться в змінному середовищі руху фінансових ресурсів, коливаннях попиту і пропозиції на капітал. Відкритість системи пояснюється постійним її обміном з зовнішнім середовищем.

Для побудови ефективної системи управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно враховувати наступні вимоги: існування причинно-наслідкових зв'язків між елементами системи; динамічність, здатність до зміни якісного стану; володіння параметром, вплив на який дає можливість зміни протікання економічного процесу.

Задоволення цих вимог здійснюється шляхом визначення системних об'єктів, їх властивостей та зв'язків, що виникають між ними. Системним об'єктом є, по-перше, вхід – те, що змінюється в результаті протікання даного процесу. У системі управління фінансовими ресурсами підприємства – це величина та структура фінансових ресурсів, що були сформовані з метою їх використання в процесі діяльності підприємства. По-друге, вихід – результат чи кінцевий стан процесу. Стосовно системи управління фінансовими ресурсами виходом буде залишкова величина та структура фінансових ресурсів на кінець системного циклу. По-третє, зв'язок, що забезпечує узгодження входу та виходу процесу.

Саме цей перелік ознак системи управління фінансовими ресурсами підприємства найповніше розкриває її зміст. При цьому складність такої системи полягає у неоднорідності складових елементів із взаємозв'язками у структурному різноманітті елементів системи, динамічності їх поведінки (як в цілому, так і окремих елементів). Відкритою ця система є тому, що є обмін інформацією із зовнішнім середовищем.

Адаптивність системи врахування принципів фінансового менеджменту в управлінні фінансовими ресурсами підприємства означає її здатність до самоорганізації, саморегуляції та саморозвитку.

Самоорганізація виявляється у можливості підприємства самостійно забезпечувати підтримку умов функціонування, маючи на увазі самопідтримку обміну фінансовими ресурсами, як всередині підприємства, так і поза ним.

Саморегуляція полягає у тому, що на кожному підприємстві система фінансового менеджменту коригується відповідно до змін умов функціонування. Саморозвиток – це самостійне забезпечення розвитку даної системи [3, с. 118].

Разом з тим для ефективного функціонування системи фінансового менеджменту підприємства, на нашу думку, потрібно враховувати наступні принципи:

- 1) законність управлінських дій;
- 2) доцільність прийняття рішень по управлінню фінансовими ресурсами підприємства;
- 3) ефективність прийнятих управлінських рішень;
- 4) врахування суб'єктами управління кон'юнктури ринку та ризику;
- 5) максимізація рентабельності.

Управління підприємством здійснюється всією системою методів управління. Організаційні методи створюють передумови використання економічних методів. Соціально-психологічні методи доповнюють організаційні та економічні і утворюють у сукупності необхідний арсенал засобів управління господарською організацією.

Поняття «ефективність управління» не має поки чіткого визначення і тлумачення ні в науковій літературі, ні в практиці управління. У вітчизняній і закордонній науковій літературі з менеджменту існують спроби поділу понять «результативність управління» й «ефективність управління».

Результативність управління розуміється як його цільова спрямованість на створення потрібних, корисних речей, здатних задовольняти певні потреби, забезпечувати досягнення кінцевих результатів, адекватних поставленим цілям управління. У такому трактуванні поняття «результативність управління» характеризується результатом, ефектом, що досягається суб'єктом управління завдяки його впливу на об'єкт управління. Іншими словами, під результативністю в літературі розуміється досягнення мети управлінської діяльності [4].

Трохи інший зміст вкладається в поняття «ефективність управління», що пов'язано, насамперед, з неадекватністю термінів «ефект» і «ефективність». Ефект – це підсумок, результат діяльності, тоді як ефективність характеризується відношенням ефекту до витрат ресурсів, що забезпечили одержання ефекту. Якщо ототожнити ефект управління з його результативністю, а витрати – з витратами на управління, то можна буде зробити висновок, що *ефективністю управління* є співвідношення ефекту (результату) управління до витрат на управління.

Застосуванню цієї якісної залежності для кількісної оцінки ефективності управління перешкоджає низка обставин:

- а) виникає проблема оцінки результатів, що не зводяться до єдиного вимірника;
- б) складно віднести отримані результати на рахунок визначеного суб'єкта чи виду управління;
- в) необхідно враховувати фактор часу – багато управлінських заходів дають ефект через деякий час (підбір кадрів, їх навчання тощо);
- г) неправомірно вважати результати керованих процесів підсумком тільки управлінської діяльності.

Особливе значення проблема визначення ефективності та якості управління має для тих підприємств, які змінюють своє становище на ринку. Коли підприємство стає економічно самостійним об'єктом товарно-грошових відносин, що повністю відповідає за результати господарської діяльності, воно має сформулювати систему управління, яка б забезпечила йому високу ефективність роботи, конкурентоздатність та стійкість на ринку. У нових умовах з'являються нові функції, які раніше були не потрібні. У ринковій економіці підприємство самостійно приймає рішення, розробляє стратегію власного розвитку, знаходить потрібні для їх реалізації засоби, наймає працівників, купує обладнання та матеріали, вирішує багато структурних питань, в тому числі таких, як створення, злиття, ліквідація, розподіл, реорганізація виробничої та перебудова організаційної структури управління. Підприємства набувають рис самостійності, які характерні для умов ринкової економіки. Це вимагає значного розширення сфери управління, збільшення обсягу та ускладнення характеру робіт, що виконуються менеджерами. Також зростає відповідальність за якість та своєчасність прийняття тих чи інших рішень.

Науково-технічний прогрес перетворюється на потужний засіб управлінських нововведень, спрямованих на створення умов для ефективної роботи. У зв'язку з цим менеджмент на підприємстві, що працює в ринковому середовищі, ставить високі вимоги до професіоналізму управлінського персоналу, від якого залежить ефективність процесу управління, а отже, й ефективність діяльності всього підприємства.

Висновки. Таким чином, система управління фінансовими ресурсами характеризується взаємозв'язком та безперервною взаємодією двох підсистем (об'єкт та суб'єкт управління), а мета її функціонування полягає у забезпеченні оптимальних умов формування, використання, оптимізації структури фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності для максимізації добробуту власників підприємства в теперішньому і майбутньому періодах. Звідси, удосконалення системи врахування принципів фінансового менеджменту в

управлінні підприємством постає одним з ключових факторів підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності. Від нього залежить стабільне функціонування, динамічний розвиток, ринкова позиція підприємства тощо. За цих умов необхідною є наукова організація роботи з управління фінансовими ресурсами, яка забезпечить високий рівень прийняття оптимальних управлінських рішень.

Перспективами подальших досліджень є розробка методичних підходів до оцінки ефективності застосування принципів фінансового менеджменту в управлінні підприємством.

Список використаної літератури

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. / И.А. Бланк – К.: Ника.- Центр, Эльга, 1999.- 528с.
2. Фінансовий менеджмент: Інтегрований навчальний посібник (підручник, електронна навчальна система на ком пакт-диску) / [Омельянович Л.О., Хістева О.В., Чайковська О.В., Зєрова О.М.]. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 209 с.
3. Фінанси підприємств : навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. / [М.М. Александрова та ін.] ; ред. Г.Г. Кірейцева. – 2. вид., перероб. та доп. – К. : ЦУЛ, 2002. – 268 с.
4. Чиркин В. Е. Государственное управление. Элементарный курс / В. Е. Чиркин. – М. : Юристъ, 2002. – 320 с.
5. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента : учеб. пособ. / И.Т. Балабанов – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 528 с.
6. Ковалёв В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалёв. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 768 с.
7. Завадський Й.С. Менеджмент : Management : У 2-х т. / Й. С. Завадський. – [2-е вид.]. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. – Т. 1. – 542 с.

УДК 347.73

І.І. Романюк

здобувач

Львівського університету бізнесу та права

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У ГАЛУЗІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ЯК УМОВА ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті розкрито сутність й особливості юридичної відповідальності суб'єктів фінансового права, що виникає внаслідок вчинення ними фінансових правопорушень. Досліджено види юридичної відповідальності за правопорушення у галузі фінансового права. Запропоновано досліджувати юридичну відповідальність суб'єктів фінансового права не лише у зв'язку з безпосередніми функціями юридичної відповідальності, а й як запоруки зміцнення фінансової безпеки держави.

Ключові слова: фінансове право, фінансова безпека, суб'єкти фінансового права, юридична відповідальність, юридична відповідальність суб'єктів фінансового права.

В статье раскрыто сущность и особенности юридической ответственности субъектов финансового права, которая возникает вследствие совершения ими финансовых правонарушений. Исследованы виды юридической ответственности за правонарушения в отрасли финансового права. Предложено исследовать юридическую ответственностью субъектов финансового права не только в связи с непосредственными функциями юридической ответственности, но и как условия укрепления финансовой безопасности страны.

Ключевые слова: финансовое право, финансовая безопасность, субъекты финансового права, юридическая ответственность, юридическая ответственность субъектов финансового права.

The article reveals the nature and characteristics of legal entities of financial responsibility law, which is due to them committing financial crimes. Investigated types of legal liability for violations in the financial sector law. Invited to explore the legal entities of financial responsibility law, not only due to the direct functions of legal liability, but as a condition to strengthen the financial security of the country .

Key words: finance, financial security, subjects of financial rights, legal liability, legal liability of financial law.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання деформована правосвідомість окремих осіб неналежним чином сформована у вимірі загальноцивілізаційної системи цінностей знаходить прояв через вчинення цими особами правопорушень фінансового характеру. Прагнення України до європейської спільноти, загальний